

ЫҤЫЫ - 2004

БЫЛДЬАҤЫКТААХ КҮННЭР-ДЬЫЛЛАР

Улуустаагы тыа хаһаайыстыбатын управлени-
етин начальнигынан солбуйааччы, улуус кылаабынай агро-
нома Марк Гермогенович Сибиряков иһитиннэр-
битинэн улуус үрдүнэн барыта 3 тыһ. 433 гектар из-
нээх сиргэ ыһыттылыахтаах. Ити иһигэр 2 тыһ.
100 гектар бааһынаа эбизэ, дьһимизин уонна сө-
лөһүнэй, 1 тыһ. 200 гектарга оттуу хомуллар күөх
үүнэһи ыһыллыахтаах, 110 гектарга хортуппуй, 24
гектарга халпыыста олордолуохтаах.

Бас ыйын 2 күнүгэрби туругунан 866 гектар
изнээх бааһынаа бурдук ыһылына. Ити иһигэр
"Мындабаайы" коллективнай хаһаайыстыба 200 гек-
тарга туорахтаах культураны ыһан бүтүрдэ. Одьу-
луунга М. П. Михайлов салайар "Комплекс"
бааһынай хаһаайыстыбата 210 гектарга, "Төһүгүс-
тээх" бааһынай хаһаайыстыбата (сал. Р.Р. Барашков)
10 гектарга уонна быйыл Хадаарга иккис сылын үлө-
лиир "Буола" бааһынай хаһаайыстыбата (сал. А. Андро-
сов) 100 гектарга туорахтаах культураны ыһан бүтүр-
дилэр. Директорунан агро-оскуола (дир. И.Г.Корякин)
директорунан производственной үөрэхтээһингэ солбуй-
ааччы В.Р.Иванов салаалатынан 11 гектарга туорахта-
ах культураны ыһа, билигин 14 гектарга күөх үүнэ-
эйини ыһа сылдьар. Бурдугунан дьарыктанар сая-
май улахан тэрилтэбит "Чурапчы" МТС акционернай
общество (нач.Н.В. Оконешников) ыһар сирэ кизг.

Чурапчы сэлээннэтин тула 290 гектарга, Төлөйгө
270 гектарга уонна Мырылаба былырын огорон бө-
лөмнөөбит 175 гектар изнээх бааһынаагыр ыһахта-
ах. Ол эрэри техникаларын өрөмүөннээһинэ уонна тэ-
рээһин үлэлэрэ кыалыбаха 105 гектарга эрэ ыһан
бүтүрдүлэр. Күн-дьыл ыгар, бу нэдиэлэ устата 630 га
сирдэрин бүтэрэллэрэ уустугурда. Кыһайбыт курдук,
наар ардахтаах күннэр тураннар, графикарыттан ха-
алан иһэллэр.

"Мындабаайы" КП 3 гектарга хортуппуй, 2,5
гектарга халпыыстаны олорто. Бааһынай хаһаайыс-
тыбаларын ылбыт тэтимнэрэ үчүгэй. Ол курдук,
"Дьөһөгөй" б/х (сал. А.А.Луковцев) 10 гектарга хортуп-
пуй олордолуохтаагыттан 5 гектарын бүтүрдэ. Сы-
лаантан "Тумара" б/х (сал. А.А.Аянитов) 3 гектарга хор-
туппуй олордо сылдьар. Чурапчы сэл. интернат -ос-
куола түөлбөтигэр олоорор Ю.Чепалов "Бэрдүүгэс" б/х
хортуппуй 3 гектарга, Мындабаайыга В. Дьяков-
ский салайар "Адаам" б/х 3 гектарга хортуппуй, 2,5
гектарга халпыыстаны, Хатылыттан С.Аржаков "Битти-
ки" б/х 1,5 гектарга халпыыстаны олортулар.

Сааскы ыһыт үлэлэриттэн кылгастык билиһин-
нэрдэххэ итинник.

Мария ГЕРАСИМОВА.

ОБУРУОТ ЭГЭЛГЭТИН, СИБЭККИ КЭРЭТИН

Чааһынай маллар килин сылларга обуруоту олордунан күөскэ дьарыкта-
наллар. Сыланга Мотрена, Петр Трофимовтар "Куола" дьон бааһынай
хаһаайыстыбалара нэһилиэккэ биер бигэ туруктаах хаһаайыстыбанан биллэр.
Кинилэр быйыл 24 сүөлүнү сыл таһаардылар. Ол иһигэр 11 ыһанар ыһахтаах-
тар. Ыһахтара төрөөн билигин үүттэрин туттаран эрэллэр. 20-чэ сылгылаах-
тарыттан биллэрэ 17, ону таһынан 20-чэ куурусалаахтар, икки сибиинньэлэ-
эктэр.

Петр Дмитриевич бэйэтэ идэтинэн агроном үөрэхтээх, оттон Мотрена
Канэриевна ветеринарнай фельдшер. Онон иккис бэйэ-байлэрин ситэрсэн
хаһаайыстыбаларын наука этэринэн саталлаахтык көрөллөр. Ол иһин кинилэр
сүөлүлэрэ толлу, төрүөктэрэ төрөлкөй, ыһахтара үүттээх.

Обуруот аһын хоннохтоохтук олордоллор. Ол курдук, аастыт күтүн өлгөм
хортуппуйу таһынан төрт куула моркубу, икки куула субөкүлэни үүннэрэн ыл-
быттара. Быйыл саас 200 халпыыстаны, 300 үк помидору, 50 атах огурсу-
ну, уонтан тахсан кабачогу, отуттан тахса бизэрэни, барыанналыырга анаан
отучча физалиһы олортулар. Маны таһынан укробу, петрушканы, сельдерейи
эмиз ыстылар. Сага көрүг быһымынан сүүрбөччө баклажаны борубалыыр
баҕалаахтар. Саас 10 тыһ. солк. суумалаах рассаданы үүннэрэн нэһилиэккэ
атыылаатылар. Сайынгы сибэки 50-ча көрүгүн олордоллор. Итинэн кинилэр
нэһилиэккэригэр обуруоту үүннэрини пропагандалааччыларынан буолаллар.

Бу сир симэтин сирэйдитэр ыл ийэтэ Мотрена Канэриевна "Сулуоча-
ан" уһууаанга тохсус сылын оранжереяга үлэлиир. Онно быйыл 70-тан тахса
араас көрүг сибэкини үүннэрдэ.

Ити курдук өлгөм илиилээх, сатабыллаах хаһаайкалар Сылан нэһилиэгэр
үгүстэр.

"СО" общ. корр.

БАҤААРТАН СЭРЭХТЭЭХ БУОЛУН!

СР 383 №-дээх Уурааҕар олобуран рес-
публика үрдүнэн муус устар 20 күнүттэн ыам
ыйын 20 күнүгэр дьэри баһаартан сэрэхтээх
буолуу ыһа биллэриллэн, Чурапчытаагы
уоттан быһыы управлени инспекцията,
байыастара олохтоох дьаһалталары, тэрил-
тэлэр салайааччыларын кытта үлэлэрин
түмүктээтилэр. Бу дьаһал сүрүн сыалынан
сааскы, сайынгы кэмнэргэ баһаардары,
уокка дьон өлүүтүн таһаарбат инниттэн үлэ-
лэри күүһүрдүү, дьон олоорор чааһынай уон-
на элбэх квартиралаах дьыһэлэргэ улахан
болгомтону ууруу, нэһилиэккэ өйдөтөр
үлэни ыһыты буолар.

Быһыыныгы сыл 4 ыйыгар 6 баһаар
түбэлтэтэ бэлэстэммит эбит буоллабына,
быйылгы 4 ыйга статистическай умуокка ки-
риэринэн 1 баһаар түбэлтэтэ бэлэстэннэ. 4
ый түмүгүнэн улуус иһигэр баар сага тутул-
ла турар объектары, дьон олоорор дьыһэлэ-
рин, элбэх киһи сылдьар мистээһин, дьы-
эни сылытар объектары бэрэбэркэлэти-
бит. Баһаарынай быраабылаа олобуран
бэрэбэркэ түмүгүнэн Одьулуун нэһилиэгин
спортивнай саалата, политехнической ли-
цейгэ үөрэнэр оболор уопсай дьыһэлэрэ, Му-
гудай нэһилиэгин спортивнай саалата, Ха-
тылытаагы Сыннаалан киингэ, Чурапчы сө-
лиээннэтин "Березка" уһууаана, киин ба-
лыһа гараһа, ис дьыала отделын дьыһэтэ,
Константинов уулуссатыгар баар 12 квар-
тиралаах сага тутула турар дьыһ, киниэхэ
тийгэр уулусса үлэлэрэ баһаарынай ирдэ-
билгэ эппиктээбэттэринэн баар итэбэстэр
туоратылыахтарыгар дьэри үлэлэрэ тохто-
тула сырыттылар.

Холобура, Хатылытаагы Сыннаалан
киин баһаар тахсар түбэлтэтигэр бастакы-
нан туттулар инвентардара итэбэстэр, ог-
нетушительлэринэн хааччыллыыра суох,
уот проводын өрөмүөнэ ытыллыбатах,
баһаарынай сигнализация туруоруллубатах.
Улуустаагы киин балыһа гараһа авариянай
туруктаах, эргэ уот провода сагардыллыба-
та, гараж иһигэр бөх-сах хомуйуллубатах.
"Березка" уһууаан баһаарга бастакынан тут-
тулар инвентардара итэбэстэр, баһаары-
най сигнализация өрөмүөннэмэтэх. Бэрэ-
бэркэ түмүгүнэн баһаарынай быраабыла-
лары кэлэн 20 тэрилтэ салайааччылары уон-
на биердигизэн дьонно административ-
най эппиккэ тардылыннылар.

Чурапчытаагы уоттан быһыы управ-
ление начальнигынан бигэргэтиллибит бы-
лаанга олобуран этэрээт инспекцията,
байыастара, ис дьыала отделын участковой
оперуполномоченнай дара, нэһилиэккэ
дьаһалталарын баһылыктара чааһынай,
уопсай дьыһэлэринэн, тэрилтэлэринэн, про-
изводственной объектарынан сылдьан
итэбэстэри хонтуруоллуур үлэлэри ыһыт-
тар. Ол курдук, Чурапчы сэлээннэтигэр
сага тутула турар 12 квартиралаах дьыһ
баһаарга бастакынан туттар инвентардара,
баһаар тахсар түгэнигэр уунан хааччыллы-
та, баһаарынай массыына киерэр суола
суоһунан тутууга тохотулунна. Үөрөх управ-
лениетин специалистарын кытта уһууаан-
нарынан, оскуолаларынан сырыттыбит.
"Кэскил", "Кыталык", "Чураанчык" уһууа-
аннарга баһаарынай сигнализациялар үлэ-
лээбэт, уокка бастакынан туттулар инвен-
тардар итэбэстэр. "Кыталык" уһууаан чер-
дакка тахсар аана аһаҕас турар. "Кэскилгэ"
эвакуациялар ааны буолуу маллары уур-
буттар. Билингэи туругунан бары хэриэтэ
уһууааннарга баһаар эрэ кэмигэр буолбак-
ка, араас кутталлаах быһыы-майгы буолар
түгэнигэр үлэлиир персонал бэлэмэ суоҕа
киһини дьыһкыһынар.

Статистика көрдөрөрүнэн, баһаар ордук
саас уонна күтүн элбиэр. Баһаар үксүн бөҕү
уматыттан, тыага уоттан сэрэбэ суох буол-
лууттан тахсар. Үлэлиир тэрилтэлэригэр,
олорор дьыһэлэригэр баһаар тахсы-
батын инниттэн хас биридди киһи баһаары-
най быраабылалары тутулуохтаах, мэлдьи
сэрэхтээх буолуохтаах. Мантан саас маннык
сүрүн баһаарынай быраабылалары тутуһар-
гытын умумунг.

— Дьыһ таһыгар тыаллаах күн бөҕү ума-
тыман.

— Бөҕү уматар сир дьыһтэн 50 м ыраах
буоларын тутуһунг.

— Тыага сылдьан уоту оллоонго оттуһ,
барыахыт иннинэ умулларың.

— Түргэник умайар эттиктэри (бензини,
соларканы) сэрэхтээхтик туттуң, атын эт-
тиктэртэн туспа тутан харайың.

— Төрөппүттэр, кыра саастаах оболор
аһаҕас уотунан, испиискэнэн оонньуулла-
рын бобуң!

— Оболору бэйэлэрин эрэ дьыһэ
көрүүтэ-истигитэ суох хаалларымаң.

— Электро-газосварочнай уонна аһаҕас
уотунан үлэлэр бары көрүгүнэрин толорууга
хонтуруол күүһүрдүлүөхтээх. Баһаарынай
этэрээттэн көнүлэ суох үлэһиттэр эппиккэ
тардылыахтара.

— Нэһилиэккэ дьаһалталара, тэрилтэ-
лэр салайааччылары, бас билигитигэр ба-
ар баһаары умулларыга туттулар техни-
каларгытын (водовозтары) мэлдьи бэлэм
буолалларын ирдээн. Уокка бастакынан
туттулар инвентарь, огнетушительлэр мис-
тэтигэр баар буолалларын хааччыйың.

— Алдыммыт выключательлэри, розетка-
лары, уу сылытынар кыпятильничкалары
суһаллык сагага уларытың.

Аһаҕас уоту алҕас тутуу түмүгэр уот ту-
ран, дьон мала-сала бүтүннүү умайан, ула-
хан ороскуот тахсар түгэнигэр буруйдааха
бу дьыл кулун тутар 15 күнүгэр тахсыбыт, ол
эбэтэр уларыһылардаах, эбии киллэри-
лэрдээх РФ Холубунай Кодексын 168 ыста-
тыйатыгар сөп түбэһиннэрэн холубунай
дьыала көбүтүлэн, киһи 120 тыһ. солк. хар-
чынан биер ыйдаагы хамнаһын ороскуоту-
нан эбэтэр биер сылга киллэринэр үбүн кэ-
эмэйинэн ыстарааптанар. Маны таһынан
көнүлэ биер сылтан үс сылга дьэри быһыл-
лыан, хааччактаах үлэ колониятыгар ананан
барыан сөп.

Агардас баһаарынай быраабылалар
кэһилэниэр үлэлиир сиргэ баһаар баран,
уокка сэрэбэ суохтан киһи доруобуйатыгар
ыарахан оксуу дьайар түмүгэр эппиктээх-
тээх үлэһиккэ эмиз сага Кодекс 219 ыста-
тыйатыгар сөп түбэһиннэрэн холубунай
дьыала тэрилтэн, маннык накаастыыр мис-
рэлэр туттулгаллар.

Буруйданааччы 80 тыһ. солк. харчыттан
биер ыйдаах хамнаһын суотугар тийэ, ол
эбэтэр 6 ыйга дьэри киллэринэр үбүн суот-
тун иһинэн ыстарааптанар. Эбэтэр үс сыл-
га дьэри көнүлэ быстар, ону тэнгэ үлэлээ-
бит дуоһунаһыттан эмиз үс сылга дьэри
ууратыллар. Бу ХК 219 ыстатыйатын 2-с
чааһыгар баһаарынай быраабылалары
кэһи түмүгэр объекка баһаар буолан киһи
өлүүтэ табыстабына буруйдаах накаастанан
бизс сылга дьэри көнүлэ быстар уонна үлэ-
лээбит дуоһунаһыттан үс сылтан итэбэһэ
суох туоратыллар дьон ыйылар. Эмиз бу
ыстатыйа 3-с чааһыгар 1-кы чааһы киллэ-
рэн туран баһаар тахсар түмүгэр икки эбэ-
тэр онтон элбэх киһи уокка былдьаннахтар-
ына буруйданааччы накаастанан сэттэ
сылга дьэри көнүлэ быстар.

Уот туран баһаар буолар түбэлтэтигэр
бастакынан баһаарынайдары ыһырың,
обо-уруу баарын чуолкайдаан, уоттан
быһыы мисэрэлэри туттуң, ол кэинэ сэрэ-
нэ бэйэбит уоту утары оксуууга кыттың.
Баһаарынай массыынаны көрсөн умайа ту-
рар дьыһ аадырыһын сөпкө ыйың, ханан
күүскэ умайарын этиң. Баһаарынай массы-
ына носуоһа бэйэтин ууну бизэрор ороскуо-
тугар сөп түбэһиннэрэн баара-суоҕа 5-7
мүн. курдук үлэлиэбэ, онон уу баһар массы-
ыналар баар буолалара хааччыйыллыахта-
ах, аттыгар баар күүлэр, дьүдөлэр, сааскы
уулар туһаныллыахтаахтар.

А.П.ХРИСТОФОРОВ,
Чурапчытаагы уоттан быһыы
управление инспекциятын
начальнига.

"Сага олох" РИХ ГУ 2004 сыл иккис ангарыгар "Сага олох"
хаһыакка сурутууну ыһтар:
6 ыйга — 190 солк.
3 ыйга — 95 солк.
1 ыйга — 31 солк. 67 харчы.
Тэрилтэбэ 6 ыйга — 200 солк.
Редакцияттан кэлэн хаһыаты суруттарбыт кэмнэригэр
ылааччыларга — 170 солк.

"Сага олох" РИХ ГУ сурутууга отдела.

Хазарьскыя : Е.П. Дидорев

